

## Trafikutskottets betänkande

1977/78:22

med anledning av propositionen 1977/78:119 om statligt övertagande av Göta kanalbolag, m. m. jämte motion

### Propositionen

I propositionen 1977/78:119 har regeringen (kommunikationsdepartementet) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga regeringen att godkänna en mellan staten och Göta Kanalbolags Intressenter Aktiebolag träffad överenskommelse om förvärv av aktier i Göta Kanalbolag, dels till Förvärv av aktier i Göta kanalbolag på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 5 700 000 kr.

### Motionen

I motionen 1977/78:1876 av Lars Werner m. fl. (vpk) förslås att riksdagen beslutar att med godkännande av propositionen 1977/78:119 i övrigt som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts rörande finansieringen av driften vid Göta kanal.

### Utskottet

Frågan om Göta kanals framtid behandlades, såsom föredragande departementschefen inledningsvis erinrat om, senast i prop. 1976/77:66 om upprustning av Göta kanal, m. m. I propositionen föreslogs bl. a. att kanalen skulle rustas upp för en beräknad kostnad av 45 milj. kr. i 1977 års prisläge. Samtidigt aviserades att en särskild utredare skulle tillkallas för att – i samråd med bl. a. berörda landsting – överväga frågan om huvudmannaskapet för driften av kanalen och i anslutning härtil förhandla med berörda intressenter.

Trafikutskottet fann i sitt betänkande (TU 1976/77:22) över propositionen och därav föranledda motioner den föreslagna ordningen för överväganden rörande frågan om huvudmannaskapet för driften av Göta kanal lämplig. Ett helt statligt övertagande av kanalen eller i vart fall det ekonomiska ansvaret för densamma borde därvid vara en riktpunkt. De aviserade förhandlingarna med berörda intressenter borde sålunda syfta till ett övertagande av kanalbolaget, inklusive samtliga med överskottsmedel från kanalrörelsen förvärvade skogsområden.

Vid prövningen av härmed sammanhängande frågor borde enligt utskottet särskilt beaktas konsekvenserna – för kanalrörelsens ekonomi och bolagets

förmåga till fullgörande av underhållsplikten – av det överförande av vinstmedel m. m. till det särskilda investmentbolag som skedde år 1961. Utskottet förutsatte därför att spörsmålen härom ingående och omsorgsfullt prövades i syfte att uppnå en för det allmänna ur såväl ekonomiska synpunkter som eljest godtagbar uppgörelse i frågan. Riksdagen gav som sin mening regeringen till känna vad utskottet anfört (rskr 1976/77:275).

Den sedermera tillkallade, särskilde utredaren har i promemoria den 30 november 1977 som ett första led i utredningsarbetet redovisat resultatet av de förhandlingar som förts med Göta Kanalbolags Intressenter AB om överlåtelse av aktierna i Göta kanalbolag. I en andra promemoria den 21 februari 1978 har han redovisat den återstående delen av sitt uppdrag, som avser överväganden om det framtida huvudmannaskapet för driften av kanalen samt förhandlingar i frågan med i första hand berörda landsting.

Intressentbolaget har vid förhandlingarna förklarat att kanalbolaget inte anser sig kunna fortsätta kanaldriften. Någon sådan skyldighet anses enligt propositionen heller inte kunna föreskrivas. Vidare har intressentbolaget angett att en skälig ersättning för aktierna i Göta kanalbolag är en förutsättning för att överenskommelse om överlåtelse av aktierna skall kunna träffas. Bolaget har uppskattat värdet av de med vinstmedel inköpta fastigheterna och fonderade medel för sålda sådana fastigheter till sammanlagt drygt 11 milj. kr.

Utredaren har i sin första promemoria särskilt uppehållit sig vid två centrala frågor, nämligen frågan om underhållet av kanalen samt frågan om överförandet av värdepapper till intressentbolaget. Vad angår frågan om underhållet av kanalen konstaterar han efter kontakter med sjöfartsverket att det inte varit möjligt att få en helt klagörande utredning på denna punkt. Så mycket anses emellertid vara klarlagt att bolaget fullgjort sina skyldigheter i detta hänseende på sådant sätt att driften av kanalen kunnat upprätthållas. Vissa brister anses emellertid föreligga i vad avser muddringsarbeten och arbeten på strandskoningen.

Med utgångspunkt i de förutsättningar som har gällt för förhandlingarna har parterna enats om att staten förvärvar aktierna i kanalbolaget för en köpeskilling av 5 700 000 kr. Med köpet följer samtliga tillgångar i kanalbolaget, såväl de donerade som de med vinstmedel inköpta markområdena. Med hänsyn till att bolaget, som tidigare nämnts, förklarat sig berett att utan ersättning överlämna till staten de donerade fastigheterna skall köpeskillingen i första hand ställas i relation till värdet på de med vinstmedel inköpta fastigheterna. Enligt den utredning som utredaren låtit göra är säljarens värdering av dessa inte för hög.

Mot den sålunda redovisade bakgrunden anser föredraganden den preliminärt avtalade köpeskillingen kunna accepteras. Även utskottet finner så kunna ske. För ändamålet bör i enlighet med regeringens förslag ett

investeringsanslag av 5,7 milj. kr. anvisas på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 under fonden för statens aktier.

I anslutning härtill erinras i propositionen om att trafikutskottet i sitt förut nämnda betänkande även tagit upp frågan om staten skulle medverka till att finna andra användningsområden för olönsamma fraktfartyg på Göta kanal och därigenom hålla vederbörande skeppare skadeslösa. Detta har föranlett regeringen att – på framställning av generaltullstyrelsen – anvisa medel för upphandling av två sådana fartyg, vilket utskottet med tillfredsställelse konstaterar. Genom upphandlingen ökas enligt propositionen kustbevakningens resurser i fråga om upptagning av olja som kommit lös i sjö.

Den framtida driften av kanalen kommer årligen, enligt de resultatprognoser för kanalbolaget som utarbetats av utredaren, att ge ett underskott. För år 1978 beräknas detta till nästan 1,8 milj. kr. Större delen av underskottet beräknas dock kunna täckas genom de överskott som skogs- och fastighetsförvaltningen lämnar. Nettoresultatet för den totala verksamheten i bolaget de första fem åren visar emellertid på underskott mellan 550 000 och 750 000 kr. per år. I resultatprognosen har förutsatts en relativt snabb upprustning av kanalen. Även med denna förutsättning krävs dock ytterligare intäktsförbättrande åtgärder.

Utredaren har också, som förut nämnts, förhandlat med berörda landsting om det framtida huvudmannskapet för *driften* av kanalen. Han har även tagit upp diskussioner med berörda kommuner, vilket lett fram till att kommunerna inom resp. Skaraborgs och Östergötlands län avser att ta upp ett samarbete i frågor som rör kanalen. Förhandlingarna och diskussionerna har förts mot bakgrund av den stora betydelse som fortsatt kanaldrift har för den bygd som omger kanalen. Utredaren har därför funnit det rimligt att landstingen på något sätt stöder den fortsatta kanaldriften. Ett stöd från landstingens sida borde lämpligen utgå i form av ett bidrag till kanalens drift på ca 300 000 kr. per år utan att landstingen tar på sig något ansvar för den framtida driften. Bidraget skulle i första hand vara ett uttryck för landstingens intresse för kanalen.

En förutsättning för konstruktion anges vara att samtliga fyra landsting och under alla omständigheter de två stora landstingen i sammanhanget – dvs. landstingen i Östergötlands och Skaraborgs län – är beredda att medverka. Företrädare för landstingen i Östergötlands, Jönköpings och Örebro län har för utredaren förklarat sig villiga att verka för ett årligt bidrag till kanalens drift under förutsättning att samtliga landsting bidrar. Landstinget i Skaraborgs län har dock avböjt sådan medverkan.

Ett ekonomiskt stöd från landstingen skulle enligt föredragande departementschefen – mot bakgrund av den förut nämnda resultatprognosen – medföra att det ekonomiska handlingsutrymmet för kanalbolaget inte blir så begränsat som annars blir fallet. Han förutsätter därför att frågan om bidrag från landstingen kan tas upp till diskussion längre fram. Också utskottet

finner av angivna skäl angeläget att så sker.

Härav följer att utskottet avstyrker det i motionen 1977/78:1876 framställda yrkandet, som innebär att riksdagen bör uttala att staten *helt* skall svara för driftkostnaderna för Göta kanal. Några bidrag till täckning av dessa kostnader från berörda landsting och kommuner bör således enligt motionärerna inte komma i fråga.

I enlighet med vad riksdagen tidigare uttalat föreslås vidare i propositionen att staten övertar kanalen och tar det primära ekonomiska ansvaret för driften av densamma. Ansvaret för kanaldriften skall härvid i fortsättningen åvila kanalbolaget. Flera skäl anses tala för en sådan form för driften av kanalen. Den nuvarande verksamhetsformen har sålunda fungerat väl. Göta kanalbolag har vidare som institution stort historiskt värde och en fast förankring hos allmänheten. Med bolagsformen ges också goda förutsättningar att ta till vara de skilda intressen som är knutna till kanalen.

I likhet med föredraganden anser utskottet därför lämpligt att Göta kanalbolag t. v. planeras som ett fristående bolag direkt under kommunikationsdepartementet. Erfarenheterna av den fortsatta kanalverksamheten får enligt propositionen utvisa om något annat alternativ för den organisatoriska inplaceringen bör väljas senare. Det förutsätts få ankomma på regeringen att besluta i denna fråga. Regeringen bör också fortsättningsvis utse alla ledamöter i bolagets styrelse samt vidare få fastställa en ny bolagsordning för Göta Kanalbolag.

Bolaget bör, som föredraganden framhållit, drivas på affärsmässiga grunder med beaktande av de värden kanalen har som turistled och kulturminnesmärke. Syftet bör härvid vara att så långt möjligt lå kostnaderna i kanaldriften täckta med intäkter av kanalavgifter m. m. Det kapital som är bundet i bolagets skogsinnehav bör också i framtiden kunna ge ett väsentligt bidrag till kanaldriften.

Vad föredraganden i anslutning härtill vidare anfört beträffande kanaltaxorna samt kontakterna med de regionala intressenterna m. m. har inte gett utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Under hänvisning till det anförda hemställer utskottet  
att riksdagen

1. bemyndigar regeringen att godkänna en mellan staten och Göta Kanalbolags Intressenter Aktiebolag träffad överenskommelse om förvärv av aktier i Göta Kanalbolag,
2. till *Förvärv av aktier i Göta kanalbolag* på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 under fonden för statens aktier anvisar ett investeringsanslag av 5 700 000 kr.,
3. avslår motionen 1977/78:1876.

Stockholm den 25 april 1978

På trafikutskottets vägnar  
CARL-WILHELM LOTHIGIUS

*Närvarande:* Carl-Wilhelm Lothigius (m), Arne Persson (c), Essen Lindahl (s), Alfred Håkansson (c), Nils Hjorth (s), Rune Torwald (c), Birger Rosqvist (s), Rolf Clarkson (m), Bertil Zachrisson (s), Per Stjernström (c), Olle Östrand (s), Erik Johansson i Hållsta (c), Margit Sandéhn (s), Eric Rejdnell (fp) och Sten-Ove Sundström (s).

### Särskilt yttrande

av Essen Lindahl, Nils Hjorth, Birger Rosqvist, Bertil Zachrisson, Olle Östrand, Margit Sandéhn och Sten-Ove Sundström (samtliga s) som anförde:

Lösningen av frågan om Göta kanal och dess upprustning, statens övertagande av aktierna i kanalbolaget och den fortsatta driften överensstämmer i princip med de förslag som för länge sedan framförts från socialdemokratiskt håll.

Den tidigare inställningen från de borgerliga partiernas sida angående Göta kanals framtid har kraftigt fördröjt frågans lösning. Utredning har fått läggas till utredning alltmedan tiden gått och underhållet av kanalen eftersatts. Det kan således nu konstateras att de riktlinjer som socialdemokraterna länge förespråkade ligger till grund för de beslut som fattats om kanalen.

Vi måste dock konstatera att den ekonomiska uppgörelse som föreslagits – statens förvärv av aktier i kanalen för 5,7 milj. kr. – blivit en dyr affär för staten och alltför förmånlig för det gamla kanalbolaget. Enligt vår uppfattning borde betydligt större hänsyn vid förhandlingsuppgörelsen ha tagits till förhållandet att de tillgångar som staten nu löser in är sådana som uppkommit genom donationer och tidigare vinster från kanaltrafiken.

Med tanke på att den upprustning av kanalen som måste ske och det driftunderskott som blir i framtiden borde således tidigare vinstmedel i större utsträckning än som nu sker få bära dessa kostnader.

Uppgörelsen borde således ha inneburit att det gamla kanalbolaget fått bidra till kostnader som enligt vår uppfattning egentligen åvilat bolaget.

En ny förhandlingsomgång skulle emellertid ytterligare fördröja den slutliga lösningen av frågan om Göta kanal. Vi anser oss därför tvingade att nu acceptera den i prop. 1977/78:119 föreslagna lösningen med den enligt vårt förmenande för staten kostsamma, men för det gamla kanalbolaget alltför förmånliga lösningen.

